

Latvijā atklāts līdz šim valstī nebijis kartupeļu parazīts

Agresīvais tārps var radīt ievērojamus postījumus

KARTUPEĻU CISTU NEMATODES var radīt ievērojamus postījumus kartupeļu stādījumiem siltā, mērenā un aukstā klimata reģionos. Ilustratīvs attēls no canva.com

Šogad Latvijā pirmo reizi konstatēta kartupeļu bālā cistu nematode. Tā atklāta kādā kartupeļu audzēšanas saimniecībā Zemgalē. Precīzāku vietu Valsts augu aizsardzības dienests (VAAD) neizpauž.

IMANTS KAZIĻUNS

Dabiskā ceļā tikpat kā neizplatās

VAAD pārbaudes laikā ņemta kartupeļu paraugā pēc laboratoriskās testēšanas konstatēts Eiropas Savienības karantīnas organisms — kartupeļu bālā cistu nematode (Globodera pallida). Organisms atrasts kartupeļu audzēšanas laukā 10,33 ha platībā. Dienests izsūtītajā relizē raksta, ka kartupeļu cistu nematodes var radīt ievērojamus postījumus kartupeļu stādījumiem siltā, mērenā un aukstā klimata reģionos. Ļoti liela nematodes koncentrācija augsnei var izraisīt ražas samazināšanos pat par 80%.

Galvenie nematodes izplatīšanās ceļi ir ar inficētiem sēklas kartupeļiem un augsni, kura pielipsi lauksaimniecības tehnikai un darbarīkiem, ar tiem darbojoties invadētajā laukā. Izplatīšanās dabiskā ceļā ir minimāla.

Zemgalē inficētajam laukam noteikti fitosanitārie pasākumi — aizliegums audzēt sēklas kartupeļus sešus gadus, lauksaimniecības tehnikas tīrīšana katru reizi pēc izmantošanas, kā arī tajās lauka vietās, kur iespējams novērst izplatīšanās risku, audzēt pret kartupeļu bālo cistu nematodi izturīgus augus. Latvijā

iepriekš konstatēta radnieciska nematodes suga — zeltītā kartupeļu nematode (Globodera rostochiensis). Abas nematodes ir izplatītas visā pasaulē un konstatētas arī Eiropā (Vācijā, Nīderlandē, Igaunijā un citur).

Viens gadījums arī Lietuvā

Komentāru par šo inficēšanās gadījumu "Staburagam" sniedza GUNĪTA ŠKUPELE, VAAD Augu karantīnas departamenta direktore. Viņa teic, ka VAAD regulāri katru gadu veic monitoringu, apseko laukus, tajā skaitā tos, kuros jau aug vai kuros plāno audzēt kartupeļus. Parasti tas notiek pirms stādīšanas vai pēc kartupeļu novākšanas. Šogad šādā apsekošanā tika konstatēta kartupeļu bālā cistu nematode. Tā ir Eiropas Savienības karantīnas organisms, un līdz ar to nācās pieņemt stingrus fitosanitāros pasākumus. Karantīnas organisms ir tāds, kuri valstī nav sastopami vai sastopami iero-

bezotā skaitā un tiek apkaroti. Šie organismi var radīt lielus ekonomisko zaudējumus, kā arī ietekmēt vidi, turklāt pret šiem organismiem lielākoties nav augu aizsardzības līdzekļu. Ieviešoties jaunās teritorijās tiem nav dabisko ienaidnieku.

Kopumā ES izveidotajā karantīnas organismu sarakstā ir ap 200 vienību. Mainoties klimatam, laikapstākļiem kļūstot mitrākiem un siltākiem, šie organismi, kas iepriekš bija sastopami tikai Eiropas dienvidos, pamazām pārvietojas uz ziemeļiem. To var attiecināt arī uz bālo nematodi. Pirms Latvijas viens inficēšanās gadījums konstatēts Lietuvā.

Dienests veic izmeklēšanu

Vai šādas pārbaudes var veikt katrā saimniecībā, kas audzē kartupeļus? Gunīta Škupele saka, likums nosaka dienestam ik gadu pārbaudīt saimniecības, kuras audzē sēklas kartupeļus. Otrkārt, jāpārbauda 0,5% no visas valstī reģistrētās platības, kādā audzē kartupeļus. Pārbaudei pakļautas visas saimniecības neatkarīgi no apstādītās platības lieluma. Pirms paraugu ņemšanas dienests par to informē saimniecības pārstāvi. VAAD speciāliste saka, lauksaimnieki paši ir ieinteresēti šādās pārbaudēs, jo, laikus neraģējot, ražas zudumi var būt būtiski.

Bālās nematodes gadījumā iestā-

MAF
Mediju atbalsta fonds

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par materiāla saturu atbild laikraksts "Staburags".

Interesanti fakti par bālo nematodi

- ◆ Nematodes mātītei ķermenis 0,45 mm diametrā, apaļš, bet tēviņam 1,2 mm garš, tārpsveida. Mātītes saglabā savas olas ķermenī, nevis atbrīvojas no tām, un nomirstot kļūst par brūnu cistu, kurā savukārt attīstās jaunā tārpu paaudze. Atkarībā no apstākļiem cistu veidošanās laikā tās ir 0,1—1,2 mm garas, diametrs 0,1—0,9 mm. Atkarībā no cistu lieluma tajās var būt 30—1200 olu. Cistās esošās olas var saglabāt dzīvotspēju līdz 30 gadiem.
- ◆ Tiek uzskatīts, ka šīs nematodes dzimtene ir Andu kalni Dienvidamerikā. Mūsdienās šis tārps ir sastopams 55 valstīs, galvenokārt mērenajos reģionos. Apvienotajā Karalistē nematode ik gadu rada ekonomiskus zaudējumus aptuveni 50 miljonu mārciņu apmērā.
- ◆ Nematode var inficēt arī tomātus un baklažānus.

NEMATOŽU CISTAS uz kartupeļu saknēm. Foto no wikipedia.org

Profilaktiskie fitosanitārie pasākumi:

- ◆ obligāta augsnes pārbaude pirms sēklas kartupeļu stādīšanas;
- ◆ nematodes izturīgo kartupeļu šķirņu izmantošana (ja invāzijas pakāpe to pieļauj);
- ◆ kultūraugu maiņa bez nakteņu dzimtas augiem;
- ◆ nepieļaut kartupeļu audzēšanu vairākus gadus pēc kārtas vienā un tajā pašā laukā;
- ◆ nedrīkst ievest stādāmo materiālu no vietām, kur sastopama "Globodera rostochiensis".

ditie kartupeļi neatīstās, atpaliel augšanā, laksti ir mazi. Ja spēcīgi inficēto ceru izrauj no zemes, uz tā saknēm var redzēt kniepatatas galviņas lieluma bumbiņas — cistas, kurās aug mazie tārpi.

Salīdzinājumā ar jau labāk zināmo — zeltīto nematodi, bālā ir daudz agresīvāka. Turklāt, cīnoties ar zeltīto, izveidotas kartupeļu šķirnes, kuras nav uzņēmīgas pret to. Savukārt vēl nav radīts daudz šķirņu, kuras pašas varētu stāties pretī bālajai nematodei.

Vai šādi inficēti kartupeļi ir ēdami? Gunīta Škupele saka, ja plaša infekcijas izplatība, kartupeļu vienkārši nebūs. Ja maza izplatība, siko

tārpu klātbūtni var pat nemanīt. Inficētos kartupeļus partikā var lietot, cilvēkiem tie nav kaitīgi.

Lai kartupeļu audzētāji neiedzi-votos šādā problēmā, vispirms svarīgi zināt, kādu sēklu ieperk. Tai jābūt sertificētai, pie māsaiem jābūt augu pasēm.

Stāstot par pagaidām vienīgo Latvijā konstatēto gadījumu, VAAD pārstāve saka, dienesta darbinieki veic izmeklēšanu, lai noskaidrotu, kā saslimšana nonāca saimniecībā. Tā kā tārpi izplatās ar sēklu vai ar augsni, otrs variants tiek uzskatīts par maz ticamu. Līdz ar to galvenā uzmanība pievērsta kartupeļu sēklas izsekošanai. ◆